

جامع تفاسیر نور - نسخه ۴

جامع ترین دانشنامه قرآن پژوهی هوشمند

گزارش آیین رونمایی نرم افزار جامع تفاسیر نور - نسخه ۴

به کوشش: علی خانی
akhani@noornet.net

اشاره

«تا همه ظرفیت اندیشه خلاق آدمی به کار نیفتد، امید کشف معارف الهی و ژرفای آموزش‌های اهل بیت(ع) برآورده نخواهد شد. ابزار فنی و دانش جدید، کمک خوبی در این راه شمرده می‌شوند. شما جوانان فاضل و کارآمد، از اینکه خواسته و توانسته‌اید با استخدام کامپیوتر در این راه گامی بردارید، خداوند تعالی را سپاس گزارید و در ادامه راه، فقط رضای او را مقصود قرار دهید و برای گشوده شدن سرچشمه‌های دانش و معرفت، از او مدد بخواهید. امید است کار متواضع شما، با قبول الهی رفعت یافت و در این سرآغاز، فرجامی رضایت‌بخش و شفاف‌بخش داشته باشد.»

فراز فوق، سخن ماندگاری است که رهبر معظم انقلاب اسلامی در اوایل شکل‌گیری و تأسیس مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، آن را در بازدید از دستاوردهای نور مرقوم نمود. امید است که این بیان نورانی، همواره چراغ راه این مرکز افتخارآفرین قرار گیرد و بیش از پیش، محصولات ارزنده و تولیدات کاربردی و مفیدی را تقدیم جامعه اسلامی و علاقه‌مندان معارف الهی نماید.

از جمله این تولیدات نرم‌افزاری، نسخه جدید جامع تفاسیر نور است که در اواخر سال گذشته با حضور بزرگان، اساتید، قرآن‌پژوهان و علاقه‌مندان به قرآن کریم، در سالن اجتماعات مرکز نور رونمایی شد. در این مراسم، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر اکبر راشدی‌نیا معاون محترم پژوهشی، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدحسین بهرامی رییس مرکز نور و آیت‌الله محمدی گلپایگانی رییس دفتر مقام معظم رهبری سخنرانی نمودند.

در ادامه، سخنان این عزیزان را جهت استفاده خوانندگان گرامی، ارائه می‌نمایم.

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر راشدی‌نیا

پیشینه جامع تفاسیر نور

«... با عرض ادب و احترام خدمت همه حضار گرامی، فضلا پژوهشگران و اساتید، بنده اجمالی از قابلیت‌های نرم‌افزار جدید جامع تفاسیر نور را معرفی خواهم کرد. این برنامه، یکی از باسابقه‌ترین، جامع‌ترین، پُرافتخارترین و پُرمخاطب‌ترین محصولات مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی است.

نسخه نخست نرم‌افزار جامع تفاسیر، در سال‌های آغازین مرکز با عنوان «نور الأنوار» تولید شد. در واقع، اولین نسخه ویندوزی این برنامه در سال ۱۳۷۶ با عنوان «نور الأنوار ۲» تولید گردید که از دو بخش تشکیل شده بود: کتابخانه و دانشنامه. بخش

«کتابخانه»، متناسب با حجم و فضای فناوری آن زمان، متشکل بود از ۹ عنوان کتاب در ۸۵ جلد بود که البته در نوع خودش، حجم زیاد و قابل توجهی از اطلاعات را در خود جای داده بود.

بخش «دانشنامه» نیز مشتمل بود بر ۱۳ ترجمه در هشت زبان به همراه ۵ عنوان کتاب: تفسیر المیزان، ترجمه تفسیر المیزان، تفسیر نمونه، تفسیر مجمع البیان و تفسیر شبر؛ کتاب‌های مهم تفاسیری که در آن زمان هنوز به صورت دیجیتال عرضه نشده بود و برای اولین بار در اختیار کاربران قرار می‌گرفت.

در گام بعدی که فناوری کمی توسعه پیدا کرده بود و حجم اطلاعات گسترده‌ای را می‌شد ذخیره و بازیابی کرد، نسخه بعدی این نرم‌افزار در سال ۱۳۸۶ با عنوان «جامع تفاسیر نور ۲» تولید شد و ارتقای چشمگیری یافت. در اینجا نیز برنامه متشکل از دو بخش بود: کتابخانه و دانشنامه؛ اما این بار، «کتابخانه» مشتمل بر حجم خیلی گسترده‌ای از اطلاعات قرآنی بود؛ یعنی ۱۱۸۸ جلد کتاب که این حجم از اطلاعات، بی‌نظیر بود. «دانشنامه» هم به تناسب خیلی گسترش پیدا کرد؛ یعنی عرضه دانشنامه‌ای دربردارنده: ۹۹ ترجمه ذیل آیات، ۱۱۴ تفسیر، استخراج احادیث روایی از شش کتاب تفسیری و نیز ارائه کتاب الجدول که ذیل آیات آمده بود.

این نسخه، در سال‌های بعدی دو بار ارتقا پیدا کرد؛ یعنی در سال ۱۳۹۲ نسخه ۲٫۵ جامع تفاسیر نور آمد که بیشتر بخش «کتابخانه» از نظر محتوای علمی و تعداد کتب، ارتقا یافت؛ یعنی ۳۷۱ عنوان در بیش از ۱۷۰۰ جلد کتاب؛ اما بخش «دانشنامه»، همان دانشنامه بود. در سال ۱۳۹۴ نسخه سوم جامع تفاسیر تولید شد. در این نسخه هم کتابخانه به صورت قابل توجهی افزایش داشت و منابع آن، به ۲۱۹۲ جلد رسید.

این نرم‌افزار قرآنی، به دلیل حجم اطلاعات و فناوری‌ای که در آن به کار رفته بود و نیز به جهت پژوهش‌های عالمانه و فناورانه و ابزارهای تحقیقاتی که در آن تعبیه شده، مورد توجه بخش قابل توجهی از پژوهشگران قرار گرفت و تا امروز هم مورد توجه اساتید و پژوهشگران قرآنی است. همچنین، جامع تفاسیر نور در طی این سال‌ها توانسته است در مجامع علمی داخلی و بین‌المللی، ده‌ها تقدیرنامه و جایزه را به خود اختصاص دهد که بنده به‌عنوان نمونه فقط به چند مورد از اینها اشاره می‌کنم.

در سال ۱۳۷۷، عنوان «خادم القرآن» را در نمایشگاه بین‌المللی قرآن کریم کسب کرد. افزون بر این، در جشنواره خوارزمی که یک جشنواره فناورانه است، به دلیل حجم فعالیت‌های فناورانه‌ای که

این نرم‌افزار قرآنی، به دلیل حجم اطلاعات و فناوری‌ای که در آن به کار رفته بود و نیز به جهت پژوهش‌های عالمانه و فناورانه و ابزارهای تحقیقاتی که در آن تعبیه شده، مورد توجه بخش قابل توجهی از پژوهشگران قرار گرفت و تا امروز هم مورد توجه اساتید و پژوهشگران قرآنی است. همچنین، جامع تفاسیر نور در طی این سال‌ها توانسته است در مجامع علمی داخلی و بین‌المللی، ده‌ها تقدیرنامه و جایزه را به خود اختصاص دهد

حدیث را داشتیم؛ اما در این دانشنامه، علاوه بر اینها، اعراب، آیات مرتبط و واژگان را هم داریم. معجم صرفی و واژه‌نامه، از امکانات پژوهشی جدید برنامه است که در ادامه عرض خواهیم کرد. از جدیدترین فناوری‌های روز، در این برنامه استفاده شده است؛ مانند پردازش‌های هوشمند و بهره‌مندی از هوش مصنوعی در ترازبندی ترجمه‌ها، استخراج مداخل و شناسایی آیات مرتبط.

این نرم‌افزار، بخش‌های مختلفی دارد؛ از جمله، بخش «کتابخانه»، مشتمل است بر ۹۰۳ عنوان کتاب در ۳۵۶۴ جلد. اگر این موضوع را با نسخه‌های قبلی مقایسه کنیم، می‌بینیم که از ۸۵ جلد به ۱۱۸۸، بعد به ۱۷۱۷ جلد، سپس به ۲۰۱۹ جلد و امروز به ۳۵۶۴ جلد ارتقا یافته است. همه این منابع، یا تفسیرند و یا کتاب‌های مرتبط با قرآن هستند؛ یعنی مفاهیم و موضوعات مرتبط با قرآن را دنبال می‌کنند. بخشی از این کتاب‌ها و منابع، فقط در همین مجموعه آمده است و در هیچ مجموعه دیگری وجود ندارد. به‌طور کلی، نسبت به نسخه قبلی، تقریباً منابع برنامه دو برابر شده و از ۲۱۹۲ جلد به ۳۵۶۴ جلد رسیده است؛ به بیان دیگر، از ۴۹۱ عنوان کتاب، به ۹۰۳ عنوان کتاب رسیده است.

امکانات ویژه‌ای در این کتابخانه وجود دارد؛ مانند: جست‌وجوی هوشمند، امکانات پژوهشی، یادداشت‌نگاری و فیش‌برداری که توضیح هر یک از آنها، به طول می‌انجامد.

بخش دوم، ترجمه است. ما در این کتابخانه، ۱۳۷ ترجمه داریم که ۷۷ ترجمه آن به زبان فارسی و ۶۰ ترجمه به دیگر زبان‌هاست.

در این نرم‌افزار شکل گرفته بود، در سال ۱۳۷۸ شایسته دریافت جایزه از جشنواره خوارزمی گردید. در سال ۲۰۰۲ میلادی نیز مدال طلای نمایشگاه ابداعات و اختراعات باسل از کشور سوریه را دریافت کرد و در سال ۲۰۰۹ میلادی هم از سوی هیئت عالی داوران، جایزه جهانی سران (WSA) را اخذ نمود. این جایزه، تحت حمایت سازمان ملل هر سال در یک کشور برگزار می‌شود. این جایزه، به چشمگیرترین و برترین‌های فناوری‌های خلاقانه در حوزه اطلاعات ارائه می‌شود. در سال ۱۳۸۹ نیز رتبه نخست دستاوردهای رایانه‌ای ایران (UWA) را به خود اختصاص داد. اینها بخشی از افتخارات و جایزه‌هایی بود که این نرم‌افزار در این سال‌ها به دست آورده است.»

ویژگی‌ها و قابلیت‌های جامع تفاسیر نور ۴

«امروز ما در گام چهارم تولید این نرم‌افزار فخر هستیم. نرم‌افزار جامع تفاسیر نور، به نسخه چهارم تولید خود رسیده است. مهم‌ترین ویژگی‌های نسخه چهارم این نرم‌افزار، استفاده از رابط کاربری جدید نور، یعنی کتابخانه استاندارد است. این رابط کاربری یا اینترنتی، همان‌طور که بنده در جلسه‌ای خدمت دوستان عرض کردم، یک انقلابی در حوزه نرم‌افزاری به شمار می‌رود.

دومین ویژگی این محصول، افزایش حجم منابع کتابخانه، ترجمه‌ها، تفاسیر و احادیث است. سومین ویژگی، افزایش محتوای دانشنامه است. ما در دانشنامه‌های قبلی، فقط ترجمه و تفسیر و

در نسخه قبلی، ۹۹ ترجمه وجود داشت؛ اما این نسخه، به ۱۳۷ ترجمه رسیده است. این بخش، تقریباً همه ترجمه‌های فارسی که در کشور تولید شده، از کهن‌ترین ترجمه‌ها که قدمتشان به قرن چهارم و پنجم می‌رسد، تا به امروز، همه را در خود جای داده است؛ به همراه امکانات ویژه. ویژه‌ترین قابلیت این بخش، ترجمه پیوسته است؛ یعنی پژوهشگر می‌تواند یک یا چند ترجمه دلخواه خود را انتخاب کند و ذیل هر آیه، همان ترجمه یا ترجمه‌های انتخابی خود را نگاه کند.

قابلیت مقایسه ترجمه، کار بدیعی است که در نسخه چهارم نرم‌افزار جامع تفاسیر نور تعبیه شده است؛ برای مثال، وقتی محقق بخواهد ترجمه آیه سوم سوره بقره: «الذین یؤمنون بالغیب...» را مشاهده کند، فهرست همه ترجمه‌های این فراز از قرآن جهت مقایسه آنها با یکدیگر، در اختیارش قرار می‌گیرد. ضمن اینکه خود محقق می‌تواند چگونگی ترتیب ترجمه‌ها را هم تنظیم کند؛ مثلاً از کهن‌ترین به جدیدترین ترجمه نمایش داده شود و یا از جدیدترین ترجمه به کهن‌ترین ترجمه نمایش داده شود. یا ترجمه‌های اهل سنت و یا ترجمه‌های شیعی قابل مشاهده باشد. روشن است که با مقایسه ترجمه‌ها، ضعف و قوت ترجمه‌ها معلوم می‌شود و احیاناً خطاهایی که بعضی از مترجمان در ترجمه آیات انجام داده‌اند، پدیدار خواهد شد.

قابلیت دیگر بخش ترجمه، هم‌ترازی ترجمه‌هاست. این یک کار کاملاً هوشمند است؛ یعنی ماشین واژگان آیات قرآن کریم را با ترجمه‌های آن مقایسه کرده و مقابل هر واژه را در ترجمه مشخص کرده است؛ مثلاً وقتی با اشاره‌گر ماوس روی کلمه «مستهزون» کلیک می‌کنیم، در ترجمه‌های مختلف، معانی آن را مشاهده می‌کنیم؛ ترجمه‌هایی مثل: افسوس کنان ماییم، ما افسوس کنانیم، ما تمسخر می‌کنیم، ما فسوس می‌داشتیم، ما فسوس دارندگانیم، ما استهزاکنندگانیم، استهزا و ریشخند می‌کنیم. همین‌طور هر واژه از آیات را که انتخاب کنید، ترجمه آن واژه از ۱۳۷ ترجمه موجود در برنامه، نمایش داده می‌شود. این، یکی از بهترین قابلیت‌های حوزه ترجمه است؛ به‌خصوص برای افرادی که می‌خواهند ترجمه کنند یا ترجمه را یاد بگیرند.

بخش بعدی این نرم‌افزار، تفسیر است. خدمت شما عرض کنم که مفسران ما، معمولاً به دو شیوه تفسیر کرده‌اند. عموماً هم از روش تفسیر مجموع آیات استفاده کرده‌اند؛ زیرا مجموعه‌ای از آیات، معمولاً یک مفهوم واحدی دارند. برای همین، معمول مفسران چند آیه را به شکل یکجا تفسیر نموده‌اند. بنابراین، برای دیدن تفسیر یک آیه خاص و ملاحظه کردن آن، معمولاً با مشکل مواجه هستیم؛ چون باید کل آن چند آیه را بخوانیم تا به تفسیر یک آیه خاص برسیم. در این برنامه، دسترسی به تفسیر آیات، به هر دو

امروز ما در گام چهارم تولید این نرم‌افزار فاخر هستیم. نرم‌افزار جامع تفاسیر نور، به نسخه چهارم تولید خود رسیده است. مهم‌ترین ویژگی‌های نسخه چهارم این نرم‌افزار، استفاده از رابط کاربری جدید نور، یعنی کتابخانه استاندارد است. این رابط کاربری یا اینترفیس، همان‌طور که بنده در جلسه‌ای خدمت دوستان عرض کردم، یک انقلابی در حوزه نرم‌افزاری به شمار می‌رود.

دومین ویژگی این محصول، افزایش حجم منابع کتابخانه، ترجمه‌ها، تفاسیر و احادیث است. سومین ویژگی، افزایش محتوای دانشنامه است. ما در دانشنامه‌های قبلی، فقط ترجمه و تفسیر و حدیث را داشتیم؛ اما در این دانشنامه، علاوه بر اینها، اعراب، آیات مرتبط و واژگان را هم داریم

برخی روایات به اسباب نزول آیات مربوط می‌شوند؛ یعنی بعضی روایات، تفسیری نیستند و صرفاً سبب نزول را بیان می‌کنند. هر آیه یا هر سوره‌ای را که انتخاب کنید، اسباب نزول آن نیز قابل مشاهده است. برخی منابع قرآنی، کتاب‌هایی است که به فضایل و آثار سوره‌ها مرتبط است. دسته سوم، روایات تفسیری هستند.

قابلیتی که در اینجا ارائه شده، امکان گروه‌بندی است. با فعال کردن این قابلیت، روایات موجود در تفاسیر، بر مبنای هر کتاب، به طور مستقل دسته‌بندی می‌شوند و کاربر با انتخاب یک کتاب، جداگانه به روایات آن دسترسی خواهد داشت؛ برای مثال، روایات تفسیر برهان با تفسیر نور الثقلین تداخل دارند و ممکن است برخی روایات، در هر دو کتاب تکرار شده باشد. با انتخاب گزینه «گروه‌بندی»، یکی از روایات نماینده می‌شود و بقیه روایات در داخل آن کتاب فهرست می‌شود تا محقق اگر خواست، روایات آن کتاب را مستقلاً ببیند.

سومین بخش یا امکانی که در این نرم‌افزار گذاشته شده، آیات مرتبط است. می‌دانیم که اگر به هنگام انجام پژوهش‌های قرآنی، روش تفسیر قرآن به قرآن یا روش دیگری منظور ما باشد، تا زمانی که آیات متناظر یا مرتبط با یکدیگر را کنار هم نبینیم، نمی‌توانیم در مورد آیات نظر کاملی بدهیم. در واقع، دیدن آیات متناظر یا مرتبط یا مشابه، یکی از کارهای سخت است که نیازمند حافظه قوی، زمان و فرصت بسیار است تا بتوان تمام شش هزار و ششصد و اندی آیات قرآن را بررسی و ملاحظه کرد. نرم‌افزار جامع

روش امکان‌پذیر است؛ یعنی هم قابلیت مشاهده تفسیر آیه خاص وجود دارد و هم امکان ملاحظه مجموعه چند آیه تفسیر شده وجود دارد.

در نسخه اولیه این نرم‌افزار، یعنی نور الانوار ۲ که به صورت ویندوزی بود، کلاً ۵ عنوان تفسیر داشتیم. در نسخه قبلی، یعنی جامع تفاسیر نور نسخه سوم، ۲۱۰ عنوان تفسیر داشتیم؛ اما در این نسخه جدید، ۴۰۴ عنوان تفسیر داریم که بیش از دو هزار جلد کتاب است. پژوهشگران ما تمامی این تفاسیر را به همراه قابلیت‌های پژوهشی مختلف، به یکایک آیات متصل کرده‌اند.

بخش بعدی این نرم‌افزار، حدیث است. از ۱۱ کتاب تفسیر روایی شیعه و اهل سنت، تک‌تک احادیث استخراج شده است. از دو کتاب حدیثی اهل سنت که تقریباً بیشترین احادیث را در خود جای داده‌اند، یعنی کتاب جامع البیان فی تفسیر القرآن (تفسیر طبری) و کتاب الدر المنثور فی تفسیر المأثور (تفسیر سیوطی)، احادیث اهل سنت ذیل آیات استخراج شده است. همچنین، از ۹ کتاب تفسیر روایی شیعه، روایات مرتبط با هر آیه استخراج گردیده است؛ از قبیل: البرهان فی تفسیر القرآن، تفسیر منسوب به امام حسن عسکری (ع)، کنز الدقائق و بحر الغرائب، نور الثقلین، تفسیر قمی، تفسیر صافی، تفسیر عیاشی.

مجموعه روایات تفسیری استخراج شده در سه دسته کلی جای می‌گیرند: اسباب نزول، فضایل سوره‌ها و آیات، روایات تفسیری.

تفاسیر نور نسخه ۴، این روند را آسان کرده است.

به طور کلی، به سه نحو می‌شود آیات مشابه را دید؛ یک. مشابهت لفظی؛ یعنی لفظاً دو آیه به هم نزدیک هستند؛ مثلاً آیه «الذین یؤمنون بالغیب و یقیمون الصلاة و ممّا رزقناهم ینفقون» که در اول سوره بقره آمده است با آیه‌ای دیگر در سوره انفال شبیه است؛ «الذین یقیمون الصلاة و ممّا رزقناهم ینفقون.» و یا با آیه دیگر در سوره حج مشابهت دارد؛ «الذین اذا ذکر الله وجلت قلوبهم والصابرین علی ما اصابهم بل مقیمی الصلاة و ممّا رزقناهم ینفقون.» برخی از کلمات و عبارات این آیات با هم مشابه هستند؛ مانند: «یقیمون الصلاة»، «مقیمی الصلاة» و یا «وممّا رزقناهم ینفقون.» در اینجا عین کلمات یا هم‌ریشه آنها آمده است. ماشین اینها را به‌عنوان آیات مشابه معرفی کرده و برای استفاده محقق، فهرست نموده است.

دومین نوع مشابهت، از هم‌نشینی آیات در تفاسیر مختلف استفاده می‌شود. مفسران ما در طی ۱۴۰۰ سال، آیات را تفسیر کرده‌اند. گاهی یک طیفی از آیات را کنار هم ذکر کردند. در این حالت، اگر این آیات تکرار بپذیرد، یعنی مثلاً بیش از ده یا بیست مفسر، برخی از آیات را کنار هم بیاورد، معلوم می‌شود که این آیات، با همدیگر متناظر هستند. در واقع، ما از هم‌نشینی آیات در تفاسیر گوناگون، نوعی مشابهت آیات را استفاده کردیم. اینها ممکن است، هیچ‌گونه ارتباط لفظی با هم نداشته باشند؛ اما مفهوماً مکمل همدیگر یا مقید و مخصص یکدیگرند.

قسم سوم از مشابهت آیات، بر اساس موضوعات است. محققان ما در مرکز، موضوعاتی را به هر آیه اختصاص داده‌اند. اگر برخی آیات یک یا چند موضوع مشترک داشته باشند، مثلاً در هر دو یا سه آیه، موضوع انفاق، صلوات، صبر یا ذکر آمده باشد، یعنی موضوعات مشترک و مشابه داشته باشند، اینها ذیل آیات مرتبط قرار می‌گیرند.

سومین بخش این نرم‌افزار که برای اولین بار ارائه می‌شود، بخش واژگان یا مفردات است. یکی از اجزای مهم پژوهش‌های قرآنی، واژگان قرآن است. در طول تاریخ اسلام، کتاب‌های متعددی در این زمینه نگارش یافته است. در این نرم‌افزار سعی شده همه کتب لغت بررسی شود و پژوهش جامعی در خصوص واژگان قرآن انجام گیرد. از ویژگی‌های بارز این نسخه، بحث اعراب واژگان است. ترجمه، تفسیر و یا فهم آیات قرآن، همگی منوط به فهم درست واژگان قرآن و شناخت ساختار واژگان و ارتباط واژگان با یکدیگر است. بدیهی است، تا زمانی که جایگاه نحوی کلمات قرآن را ندانیم، نمی‌توانیم ترجمه درستی بکنیم و تا با ساختار صرفی واژگان قرآن آشنا نباشیم، نمی‌توانیم تفسیر یا ترجمه درستی انجام بدهیم.

در این برنامه، کار گسترده‌ای در حوزه نحو قرآن انجام شده که شاید در جهان برای اولین بار است که به شکل نرم‌افزاری عرضه می‌شود. در واقع، ارتباط واژگان قرآن، یکی از کارهای بدیعی است که در این محصول انجام شده است؛ هم به نحو نموداری و هم به

قابلیت مقایسه ترجمه، کار بدیعی است که در نسخه چهارم نرم‌افزار جامع تفاسیر نور تعبیه شده است؛ برای مثال، وقتی محقق بخواهد ترجمه آیه سوم سوره بقره: «الذین یؤمنون بالغیب...» را مشاهده کند، فهرست همه ترجمه‌های این فراز از قرآن جهت مقایسه آنها با یکدیگر، در اختیارش قرار می‌گیرد. ضمن اینکه خود محقق می‌تواند چگونگی ترتیب ترجمه‌ها را هم تنظیم کند؛ مثلاً از کهن‌ترین به جدیدترین ترجمه نمایش داده شود و یا از جدیدترین ترجمه به کهن‌ترین ترجمه نمایش داده شود. یا ترجمه‌های اهل سنت و یا ترجمه‌های شیعی قابل مشاهده باشد. روشن است که با مقایسه ترجمه‌ها، ضعف و قوت ترجمه‌ها معلوم می‌شود و احیاناً خطاهایی که بعضی از مترجمان در ترجمه آیات انجام داده‌اند، پدیدار خواهد شد

به هر سوره را جمع‌آوری نموده‌ایم که اگر چاپ بشود، خودش دو - سه جلد کتاب می‌شود.

کار دیگر ما در این برنامه، معجم صرفی است. اگر بخواهیم ساختاری منسجم در ذهنمان باشد، مثلاً اینکه ضمیر متصل مرفوع مؤنث مفرد، در کدام آیات قرآن داریم، در این معجم صرفی آمده است. برای این منظور، اسم را انتخاب می‌کنیم و در میان ضمایر، به ضمیر متصل مرفوع مؤنث مفرد می‌رسیم. نمونه دیگر، کلمات دخیل در قرآن است. ۶۶۲ کلمه دخیل در قرآن داریم و به کمک بخش معجم صرفی، می‌توان نمونه‌ها و مثال‌های مختلفی را برای آن پیدا کرد.»

ارزیابی کلی برنامه

«نسخه جدید نرم‌افزار جامع تفاسیر نور، مهم‌ترین امکانات و ابزارهای پژوهشی را برای قرآن‌پژوهان فراهم کرده و تا به حال چند صد هزار نسخه از این نرم‌افزار به شکل آفلاین یا فیزیکی، تولید و عرضه شده است.

بخشی از اطلاعات این نرم‌افزار، در پایگاه جامع قرآن آمده است. من گزارش یک سال اخیر (۲۸ فوریه ۲۰۲۳ تا ۲۷ فوریه ۲۰۲۴ م) این پایگاه را به صورت آماری از گوگل آنالیتیکس (Google Analytics) گرفتم؛ روزانه بین بیست تا بیست‌وپنج هزار نفر به این وبگاه مراجعه و استفاده کرده‌اند. جمعاً سه میلیون و چهارصد و هشتاد و شش هزار نفر کاربر به این پایگاه قرآنی مراجعه کردند

نحوه متنی. روشن است که این شکل تجزیه و تحلیل واژگان قرآن و عرضه نموداری آن، برای تعلیم و آموزش خیلی راحت است. در واقع، فهم مطالب خیلی تسهیل شده است. به صورت متنی هم این ارتباط واژگان، ارائه شده است؛ یعنی هرکدام از واژگان، ارتباطش با واژه قبلی و بعدی، کاملاً تبیین شده است. علاوه بر تحلیل نحوی، تحلیل صرفی هم انجام شده است. تک‌تک واژگان، یک جدولی مختص به خود دارند؛ مثلاً اگر فعل است، جدول مختص به فعل دارد و اگر اسم است، در جدول مختص به اسم آمده و اگر حرف است، جدول مخصوص به حرف دارد. در واقع، برای هر فعل و هر اسم و هر حرفی، این جدول آماده شده است.

از دیگر کارهای جدیدی که در این نرم‌افزار انجام شده، تحلیل بلاغی آیات است. ما قائل هستیم که یکی از معجزه‌های قرآن، بلاغت آن است. تفسیر جامعی که کل قرآن را به صورت بلاغی مورد بررسی قرار بدهد، نداریم؛ دوستان پژوهشگر ما سعی کرده‌اند جنبه بلاغی هر کدام از آیات را مشخص کنند. چه بحث علم معانی باشد، چه علم بیان باشد و چه علم بدیع باشد، یکایک این موارد ذکر شده است.

یکی از کارهای نویی که در این نرم‌افزار شاهد آن هستیم، بحث سوره‌نامه است. اطلاعات کلی در مورد هر سوره را که به صورت پراکنده در تفاسیر عرضه شده، به شکل یکجا نداریم. ما در این محصول، این کار را انجام داده‌ایم و تمامی اطلاعات کلی مربوط

جای دنیا برسانیم، همگی مرهون دوراندیشی و تدبیری است که مقام معظم رهبری در سی و پنج سال قبل انجام دادند. ایشان در سال ۱۳۶۸ش با تأسیس این مجموعه، فصل جدیدی از پژوهش‌های علوم اسلامی را رقم زدند و در همان سال‌ها، یادداشتی را برای مرکز نور نوشتند و در آن، این مرکز را مصداق اندیشه خلاق بشری برای رسیدن به ژرفای معارف وحیانی و آموزه‌های اهل بیت(ع) دانستند.

بنده در اینجا از همه بخش‌های دفتر مقام معظم رهبری که در این سال‌ها همیشه همراه و حامی این مجموعه بودند، تشکر می‌کنم. امروز هم یکی از نرم‌افزارهای فاخر این مجموعه، قرار است رونمایی بشود. همه اینها به برکت حمایت از این مجموعه بوده است؛ به‌خصوص ریاست محترم دفتر رهبر معظم انقلاب، حضرت آیت‌الله محمدی گلپایگانی که همواره از این مرکز حمایت کرده‌اند و در همه مشکلات همراه ما بودند و ما را تنها نگذاشتند.

همچنین، تقدیر و تشکر می‌کنم از تمام همکارانم در مرکز نور، معاون محترم فنی جناب آقای مهندس ربیعی‌زاده و همکاران مهندس ایشان، معاون محترم تولید جناب آقای هاشمی و دوستان معاونت تولید و نیز همکارانم در معاونت پژوهش، به‌خصوص ریاست محترم پژوهشکده نصوص اسلامی، جناب حجت‌الاسلام والمسلمین مسیح توحیدی و مدیر گروه قرآن، جناب حجت‌الاسلام

و شانزده میلیون صفحه را بازدید نموده‌اند. از این تعداد کاربر، هشتصد و چهل و سه هزار نفر کاربر خارجی بودند که سه میلیون و چهارصد و پنجاه و هشت هزار صفحه را بازدید کرده‌اند؛ برای مثال، از کشور افغانستان صد و چهل و سه هزار نفر و از کشور عربستان سعودی پنجاه و هشت هزار نفر بازدیدکننده داشته‌ایم. در گذشته، یک عنوان تفسیر شیعی را نمی‌توانستیم به دست شیعیان یا اهل سنت در کشور عربستان برسانیم؛ اما امروزه پنجاه و هشت هزار نفر از کشور عربستان از این وبگاه قرآنی ما بازدید می‌کنند. از هندوستان چهل و نه هزار نفر، از مصر چهل و شش هزار نفر، از عراق چهل هزار نفر، از مراکش سی و هشت هزار نفر، از ترکیه سی و سه هزار نفر، از پاکستان بیست و هشت هزار نفر، از الجزایر بیست و پنج هزار نفر و از اردن بیست هزار نفر بازدیدکننده داشته‌ایم. گاهی ما هیچ ارتباطات فرهنگی هم با برخی از این کشورها نداریم، اما آنها می‌آیند و از وبگاه‌های ما بازدید و استفاده می‌کنند.

غیر از ایران، در میان شهرهای دنیا از نظر آماری، شهر کابل اولین شهر خارجی است که از وبگاه قرآنی نور بازدید خوبی دارد و دومین شهر، ریاض است با بیست و یک هزار نفر بازدیدکننده در سال. بعد از آن، به ترتیب جدّه، استانبول، بغداد، دبی، تونس، لاهور، کراچی و صنعاست.

این توفیقی که امروزه مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی پیدا کرده و ما می‌توانیم معارف اهل بیت(ع) را به راحتی به همه

والمسلمین آسمانی و همین‌طور از مدیر سابق گروه قرآن، جناب حجت‌الاسلام والمسلمین مرتضایی، و همه دوستانی که در طی بیش از سه دهه، خالصانه تلاش کردند.

آنچه امروز می‌خواهد رونمایی شود، در واقع، ثمره بیش از سه دهه فعالیت دوستان ما در مرکز نور است. بعضی از دوستانی که در این پژوهش‌ها فعالیت داشته‌اند، امروز در کنار ما نیستند و بدرود حیات گفته‌اند که برای همه این عزیزان، آرزوی غفران و رحمت الهی دارم. برای دوستان پیش‌کسوت و بزرگواری هم که در سنین بالایی قرار دارند، سلامتی و طول عمر باعزت و توفیق الهی آرزومندم. در پایان، لازم است که از زحمات و توجهات رییس محترم مرکز نور، برادر عزیزم جناب حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر بهرامی که همیشه و در همه مراحل، همراه، پیگیر و مشوق ما در پیشبرد کارهای پژوهشی نور بودند، سپاسگزاری کنم.»

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر بهرامی

دومین سخنران این مراسم، رییس مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور بود که ضمن تقدیر از حاضران در آیین رونمایی از نرم‌افزار جامع تفاسیر نور نسخه ۴ و خیرمقدم به مهمانان گرامی این مراسم، به‌ویژه ریاست محترم دفتر مقام رهبری، به پیشینه فعالیت این مرکز در زمینه پژوهش‌های فناورانه اسلامی و تولید محصولات ارزشمند پرداخت و در آخر نیز نسخه جدید جامع تفاسیر نور را معرفی نمود.

فعالیت‌ها و محصولات فناورانه نور

«سال ۱۳۶۸ش مرکز نور با حمایت و عنایت مقام معظم رهبری تأسیس شد و اینک سی‌وپنج سال از ادامه این مسیر تحت هدایت‌های ایشان می‌گذرد. طی این سال‌ها، مرکز موفق شده که مجموعه وسیعی از محتواهای علوم اسلامی را به نسخه دیجیتال تبدیل کند. امروز کتابخانه نور مرکز، حایز بیش از صد هزار جلد از منابع علوم اسلامی در تمام رشته‌هاست؛ شامل منابع متقدم و متأخر به زبان فارسی و عربی مربوط به مذهب شیعه و سایر مذاهب اسلامی؛ یعنی مشتمل است بر تقریباً مجموعه آنچه را یک محقق به آن نیاز دارد و چه بسا تاکنون بخش عمده آن، به شکل دیجیتال در دسترس محققان قرار نداشته است. روی بخش عمده این محتواها، کار پژوهشی انجام شده؛ یعنی طبقه‌بندی اطلاعات، برچسب‌گذاری‌های تخصصی، ایجاد درختواره در رشته‌های مختلف، ایجاد نظام‌های موضوعی بر روی کتاب‌های اصلی علوم اسلامی، استفاده از آخرین فناوری‌های روز برای تولید، پردازش و عرضه اطلاعات دیجیتال.

حدود پانزده سال است که در مرکز از فناوری هوش مصنوعی استفاده می‌شود. البته در هر دوره‌ای متناسب با آن دوره و متناسب با ظرفیتی که وجود داشته دارد، از این فناوری بهره‌برداری شده و می‌شود. در همین برنامه جامع تفاسیر نور که برادر عزیزم حاج آقای راشدی‌نیا اشاره کرد، آماده‌سازی اطلاعات آن، با کمک هوش مصنوعی بوده است؛ درحالی‌که اگر قرار بود با فعالیت انسانی این کار انجام شود، چه بسا سال‌ها طول می‌کشید تا نتایج آن در دسترس قرار بگیرد.

در طی این سالیان، صدها عنوان نرم‌افزار علوم اسلامی تولید شده است و امروز ما حدود صد عنوان نرم‌افزار علوم اسلامی را در حال عرضه داریم. بیش از بیست پایگاه اینترنتی داریم که محتواهای اسلامی را عرضه می‌کنند. نرم‌افزارهای تلفن همراه نور هم در داخل و خارج از کشور، در سیستم‌عامل‌های اندروید و آی.او.اس برای اقشار مختلف متناسب با نیازهای متفاوت آنها،

این توفیقی که امروزه مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی پیدا کرده و ما می‌توانیم معارف اهل بیت (ع) را به راحتی به همه جای دنیا برسانیم، همگی مرهون دوراندیشی و تدبیری است که مقام معظم رهبری در سی‌وپنج سال قبل انجام دادند. ایشان در سال ۱۳۶۸ش با تأسیس این مجموعه، فصل جدیدی از پژوهش‌های علوم اسلامی را رقم زدند و در همان سال‌ها، یادداشتی را برای مرکز نور نوشتند و در آن، این مرکز را مصداق اندیشه خلاق بشری برای رسیدن به ژرفای معارف وحیانی و آموزه‌های اهل بیت (ع) دانستند

در حال عرضه محتوای بیشتر از دویست عنوان نرم‌افزار برای اساتید، مراجع تقلید، صاحبان آثار و مؤسساتی که تولید محتوا می‌کنند، به همت مرکز عرضه شده و محتواهای آنها را در اختیار محققان قرار داده‌ایم.

طی این سال‌ها، تلاش بسیاری شد تا استفاده از نرم‌افزارهای علوم اسلامی فرهنگ‌سازی شود. همه عزیزان به خاطر دارند که ساختمان آموزش کامپیوتر نور، پیش‌تر روبه‌روی کوچه آمار قرار داشت که تقریباً دو نسل متفاوت و متوالی از محققان علوم اسلامی در آنجا با کامپیوتر و شیوه استفاده از نرم‌افزارها آشنا شدند. در مجموع، تولید بانک‌های اطلاعاتی که در مدارس بزرگ حوزه علمیه و در فیضیه دارالشفای ایجاد شد و نیز اقدام‌هایی که برای بردن کامپیوتر به منازل مراجع در سال‌های اولیه تأسیس مرکز صورت گرفت، توانست فرهنگ استفاده از کامپیوتر و فناوری را در حوزه‌های علمیه نهادینه کند.

امروزه نتیجه این تلاش‌ها، آن است که به اذعان جریان‌های مختلف غیرحوزوی، اعم از جریان‌های دانشگاهی یا مذاهب رقیب ما، امروز حوزه‌های علمیه شیعه در بهره‌برداری از فناوری جهت پیشبرد کارهای خودشان، پیش‌تاز هستند؛ متمایز از فضایی که در دانشگاه‌ها به‌خصوص در رشته‌های علوم انسانی و علوم اسلامی وجود دارد و نیز متمایز از فضایی که در مذاهب دیگر وجود دارد. امروزه فضای آموزش و پژوهش در حوزه‌های علمیه تغییر کرده است و در بسیاری از دروس خارج شما مشاهده می‌کنید طلبه‌ها با رایانه شخصی خودشان، با نوت‌بوک خودشان در درس حضور پیدا می‌کنند. اساتید نیز از این فناوری برای مطالعه خودشان و دسترسی به منابع، از این فناوری استفاده می‌کنند. اساساً نظام پژوهشی ما تغییر کرده است. شما میزان استناد به منابع و مصادر اولیه را می‌توانید با آنچه را الآن هست، مقایسه کنید. همچنین، در مقالاتی که در دوره اخیر نوشته می‌شود، این مسئله به‌وضوح مشخص است. مقالاتی که شاید دو-سه دهه پیش نوشته می‌شد، این مقدار از منابع در اختیار نبود. امروز می‌گوییم کتاب‌ها یا تولیداتی که نسخه دیجیتال آن در بانک‌های اطلاعاتی بزرگ در دسترس نیستند، در واقع محبوس شده‌اند و گویا اصلاً در دسترس نیستند؛ هرچند در کتاب‌فروشی‌ها نسخه کاغذی آنها وجود داشته باشد. چون اکنون عمدتاً محققان از منابع دیجیتال بهره می‌برند.

اهمیت تولیدات قرآنی نور

بحمدالله، حوزه قرآن، از ابتدای فعالیت مرکز به صورت ویژه مورد

معجم صرفی، بخش دیگری از این برنامه است که ویژگی‌های صرفی کلمات در آن ارائه شده و کاربر می‌تواند جست‌وجوهای متنوعی را بر اساس برچسب‌های صرفی داشته باشد. تحلیل‌های نحوی و بیان ارتباط بین واژگان در آیات، از قسمت‌های دیگر این برنامه قرآنی است که برای مخاطب بسیار قابل استفاده است. از دیگر ویژگی‌های این نسخه، ارائه معادل‌های فارسی برای کلمات قرآن از درون ترجمه‌هایی است که در این برنامه به کاربر ارائه شده است

توجه بوده است و جامع تفاسیر نور، یکی از اینهاست که برادر عزیزم آقای راشدینیا توضیحاتی را درباره آن بیان نمود. این برنامه، تاکنون چندین مرحله در مرکز پشت سر گذاشته است که در شمار بزرگ‌ترین، پرمخاطب‌ترین و بافتخارترین محصولات ماست. مجموعه‌ای را که ما در زمینه قرآن فراهم کردیم، در هیچ رشته علمی دیگری نداریم. امروز کتابخانه‌ای مشتمل بر بیش از سه هزار و پانصد جلد کتاب تخصصی صرفاً در حوزه قرآن و تفسیر داریم و یا نرم‌افزار دانشنامه علوم قرآن (مشکات الأنوار ۲) با حدود هزار جلد که توسط این دست محصولات، مجموعه نیازمندی‌های یک محقق را برطرف می‌کند.

خدا را شاکریم که این توفیق را به ما داده تا بتوانیم مخاطبان داخلی و خارجی خودمان را از سرچشمه قرآن کریم و معارف اهل‌بیت(ع) سیراب کنیم. چند سال پیش، یکی از اساتید دانشگاه‌های الجزایر ایمیلی را برای ما فرستاد. بنده چند خط از این ایمیل را خدمت شما قرائت می‌کنم: «السلام علیکم ورحمة

و در اختیار جامعه مخاطب و احاد تشنه در دنیای امروز قرار دهند. البته بیشترین تقدیر و تشکر را باید متوجه مقام معظم رهبری دانست؛ زیرا همان طور که یکی از اساتید فرمود: در زمانی که شاید افراد نسبتاً به روز و حتی افرادی که با این مسائل آشنا بودند هم این آینده را پیش بینی نمی کردند، خطاب به مؤسسان مرکز نور فرموده بودند که هر روز تأخیر در تأسیس مرکز، یک خسارت است و تأکید کرده بودند که اینجا به سرعت تأسیس شود و کار خودش را آغاز کند.

در پایان، مجدداً تشکر می کنم از همه شما حضار گرامی و عزیزانی که قبول زحمت کردید و به این جلسه قرآنی تشریف آوردید و به صورت ویژه، از حضرت آیت الله محمدی گلپایگانی و همه اساتید و بزرگواران، همچنین از حضرت آیت الله حسینی بوشهری، حضرت آیت الله محمدی عراقی، حاج آقای اجاقی نژاد و دیگر بزرگواران، سپاس گزارم.

در انتها مثل همیشه تشکر می کنم از همکاران خودم، از عزیزان و فرهیختگان و اساتیدی که خیلی از آنها اگر به جای تولید نرم افزارهایی مثل جامع تفاسیر نور و یا نرم افزار جامع الأحادیث و دیگر تولیدات نور، به سراغ نوشتن مقاله یا کتاب رفته بودند، امروز چهره شناخته شده تری بودند؛ ولی همه اینها را رها کردند و پای کار ماندند، تا آن نهالی که در سی و پنج سال پیش کاشته شده، امروز این گونه به ثمر بنشیند و «توتی اکلها یاذن ربها» باشد. از همه دوستان در بخش های مختلف مرکز، از عزیزانم در

الله، یا جنود الحجة الأخفياؤ الأتقیاء أولاً أنا الدكتور ... أستاذ بكلية العلوم الاسلامية باطنية الجزائر. ایشان از دانشگاه باطنه الجزایر است که البته اسم این استاد محفوظ است و الآن در آن دانشگاه، صفحه شخصی دارد و بیش از صد اثر علمی ارائه کرده است و شخصیت شناخته شده ای هم هست.

ایشان در ادامه نوشته است: «ولابد أن أشکرکم كثيراً علی برنامج الجامع لتفاسیر القرآن الکریم. فقد استفدت منه كثيراً بل کان السبب الأول فی استبصاری فقد رأیت فیهِ لأول مرة تفاسیر الشیعة، فعرفت أنهم وحدهم أهل القرآن، الذین جمعوا بین القرآن والعتره.»

این، نامه یک استاد دانشگاه الجزایر است که در پی دسترسی و استفاده از نرم افزار جامع تفاسیر نور، آن را نوشته است. ایشان در ادامه متن خود، شماری از تفاسیر و منابعی را که در دسترس ما نبوده، برای ما فرستاده است و در پایان ایمیل خود آورده است:

«وأرجو أن لاتنسونا فی هذا العشر المبارکة من دعواتکم ببرکة المعصومة و ببرکة جمیع آل البیت الطاهرین.»

سپاس و قدردانی

به هر حال، این توفیقی است که خداوند به همکارانم در مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی داده است، تا بتوانند معارف اسلامی و معارف اهل بیت (ع) را این گونه بر بال فناوری سوار کنند

معاونت فراوری اطلاعات، در معاونت پژوهش، در معاونت فنی و همین‌طور دوستان ما در منابع انسانی، از همه آنها تشکر می‌کنم. لازم است در آخر، یادی کنیم از عزیزان فاضلی که در جمع بودند و امروز آنها را از دست داده‌ایم؛ مرحوم حاج آقای رحیمی ثابت، مرحوم حاج آقای مظلومی و مرحوم حاج آقای سالاریان و دیگر عزیزان. به برکت صلوات بر محمد و آل محمد.»

جامع تفاسیر نور از زبان مسئولان پژوهشی و فنی نور

در بخش دیگری از آیین رونمایی از نسخه چهارم جامع تفاسیر نور، فیلم ضبط‌شده برخی از مسئولان و دست‌اندرکاران پژوهشی و فنی این محصول فاخر قرآنی، به نمایش گذاشته شد و هر کدام توضیحاتی را به مخاطبان ارائه نمودند که از نظر می‌گذرد.

حجت‌الاسلام آسمانی، مدیر علمی گروه قرآن و لغت:

«پیشینه فعالیت‌های قرآنی مرکز نور، به اوایل دهه هفتاد برمی‌گردد. نرم‌افزار قرآنی «نور الأنوار» که بعداً به نرم‌افزار «جامع تفاسیر نور» تغییر نام پیدا کرد، از مهم‌ترین برنامه‌های قرآنی مرکز می‌باشد. علاوه بر جامع تفاسیر، دیگر محصولات قرآنی مرکز عبارت‌اند از: دانشنامه علوم قرآن، تفسیر موضوعی تبیان و میزان، دانشنامه تفسیر طبری، پایگاه جامع قرآن و اب قرآن نور. نرم‌افزار جامع تفاسیر نسخه چهارم، دارای ۹۰۳ عنوان کتاب در ۳۵۶۴ جلد است که با دسته‌بندی‌های گوناگونی مثل: ترجمه‌های

قرآن، تفاسیر ترتیبی، تفاسیر موضوعی، منابع علوم قرآنی، پرسمان‌ها و فرهنگ‌نامه‌های قرآنی آمده است. ۱۳۷ عنوان ترجمه در این برنامه داریم؛ شامل ۷۷ عنوان به زبان فارسی و ۶۰ عنوان به زبان‌های خارجی و غیرفارسی که به ۳۳ زبان دنیا ارائه شده است. در قسمت قرائت قرآن، ۲۸ تلاوت قرآن را داریم؛ شامل: ترتیل، تحقیق و تحذیر به همراه ۴ ترجمه گویا (سه ترجمه فارسی و یک ترجمه انگلیسی).

بیشترین نمود نرم‌افزار، پژوهش روی آیات و کلمات قرآن است؛ مانند: ترجمه، تفسیر، احادیث تفسیری، آیات مرتبط، اعراب واژگان به همراه دیگر پژوهش‌ها روی کلمات؛ از قبیل: ارائه آمار کلمات ترجمه، توصیف واژگان، ارائه ریشه و مداخل کلمات قرآن.»

حجت‌الاسلام توحیدی، مدیر پژوهشکده متن‌کاوی نصوص دینی:

«یکی از ویژگی‌هایی که خدای متعال برای قرآن به‌عنوان کتاب هدایت بیان می‌کند، این است که قرآن به زبان عربی نازل شده؛ «انا انزلناه قرآنا عربیا» یا «بلسان عربی مبین.» این، ویژگی مهمی است که در نرم‌افزار جامع تفاسیر نور نسخه چهارم به آن پرداخته شده است. بخش واژگان، فهرست لغات قرآن کریم را به همراه توصیفات معنایی از منابع متقن لغوی، در اختیار مخاطب قرار می‌دهد.

معجم صرفی، بخش دیگری از این برنامه است که ویژگی‌های

امروز حوزه‌های علمیه شیعه در بهره‌برداری از فناوری جهت پیشبرد کارهای خودشان، پشت‌از هستند؛ متمایز از فضایی که در دانشگاه‌ها به‌خصوص در رشته‌های علوم انسانی و علوم اسلامی وجود دارد و نیز متمایز از فضایی که در مذاهب دیگر وجود دارد. امروزه فضای آموزش و پژوهش در حوزه‌های علمیه تغییر کرده است و در بسیاری از دروس خارج شما مشاهده می‌کنید طلبه‌ها با رایانه شخصی خودشان، با نوت‌بوک خودشان در درس حضور پیدا می‌کنند. اساتید نیز از این فناوری برای مطالعه خودشان و دسترسی به منابع، از این فناوری استفاده می‌کنند. اساساً نظام پژوهشی ما تغییر کرده است

مختلف به‌زای هر کلمه شناسایی و توسط کاربر انسانی بازبینی و تأیید نهایی شده است. قابلیت بعدی، شناسایی آیات مرتبط است. با استفاده از تکنیک‌های پردازش زبان طبیعی، آیات مشابه از نظر لفظی و در سطح حتی ریشه، شناسایی و به کاربر پیشنهاد داده می‌شوند. در کنار آن، با استفاده از تحلیلی که روی آیات باهم دیده‌شده در محتوای تفاسیر انجام شده، آیات پیشنهادی از نظر معنایی هم به کاربر ارائه می‌شود که بتواند دایره پژوهش خودش را توسعه بدهد. قابلیت بعدی، هم‌ترازی هوشمند کلمات قرآن در بین ترجمه‌های آن است که با استفاده از جدیدترین تکنیک‌های پردازش متن، بهترین معادل از لابه‌لای بیش از ۶۰ ترجمه قرآن به‌زای هر کلمه، توسط ماشین شناسایی شده و به آنها متصل شده است.»

مهندس احمدی، کارشناس نشانه‌گذاری داده‌های متنی:
 «برنامه جامع تفاسیر نور، از دو فرمت و نشانه خاص استفاده می‌کند. اکثر کتب تفسیری، مباحث تفسیری‌شان ذیل چند دسته آیات مطرح شده و عنوان خاصی ندارند و یا عناوین آنها، زیرمجموعه‌ای از آیاتی است که مشخص نشده است. این، یک نوع فرمت است که برای این امر استفاده شده است. مهم‌تر از آن، فرمت سرآیه و سرتترجمه است. وقتی آیه‌ای را انتخاب می‌کنیم، به کمک این قابلیت، ترجمه و تفسیر آن در زیر آیه موردنظر مشخص می‌شود و می‌توانیم یک کتاب را مشخص کنیم یا از کل کتب که آیه مذکور را ترجمه و تفسیر کردند، استفاده کنیم.»

صرفی کلمات در آن ارائه شده و کاربر می‌تواند جست‌وجوهای متنوعی را بر اساس برجسب‌های صرفی داشته باشد. تحلیل‌های نحوی و بیان ارتباط بین واژگان در آیات، از قسمت‌های دیگر این برنامه قرآنی است که برای مخاطب بسیار قابل استفاده است. از دیگر ویژگی‌های این نسخه، ارائه معادل‌های فارسی برای کلمات قرآن از درون ترجمه‌هایی است که در این برنامه به کاربر ارائه شده است. از بخش‌های دیگر برنامه، نمایش آیاتی است که از حیث لفظی با یکدیگر ارتباط و سنخیت بیشتری دارند.»

مهندس ربیعی‌زاده، معاون فنی مرکز نور:

«همان‌طور که از عنوان مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی پیداست، استفاده از فناوری‌های جدید کامپیوتری به نحوی هست که می‌توان گفت با ذات این مرکز عجین شده است. با تکیه بر تیمی از متخصصان هوش مصنوعی و علوم اسلامی، مرکز نور دایره فعالیت‌های خودش در این زمینه توسعه داد و نهایتاً الان ما چیزی حدود ۵۰ قابلیت مبتنی بر هوش مصنوعی را در شاخه‌های مختلفی از قبیل: زبان‌شناسی رایانشی، رده‌بندی اطلاعات، مشابه‌یابی و سامانه‌های پیشنهاددهنده خودکار دارا هستیم.»

در نسخه چهارم نرم‌افزار جامع تفاسیر نور، از ظرفیت هوش مصنوعی و فناوری‌های جدید استفاده شده که در اینجا به سه نمونه از آنها اشاره می‌کنم: یکی از این قابلیت‌ها، موتور تحلیلگر صرفی کلمات عربی است که در کارپوشه معجم صرفی یا اعراب قرآن، از این موتور استفاده شده و تقریباً بیش از ۲۰ ویژگی صرفی

مبارک که نهالش سی و پنج سال پیش از این، کاشته شده، امروز به درخت تناوری تبدیل شده که ریشه در عمق جان مردم دارد و شاخه‌هایش، فراورده‌ها و میوه‌های گوارایش، غذای جان مشتاقان سعادت است.

بحمدالله، آقایان، اساتید محترم و عزیزانی که صحبت کردند، به‌خصوص جناب آقای بهرامی، رئیس این مرکز و بقیه دوستان، به اندازه کافی راجع به گذشته این مجموعه صحبت کردند. من فقط یکی - دو جمله دیگر عرض می‌کنم. از مردم عزیزمان که در این انتخاباتی که انجام شد، انصافاً سنگ تمام گذاشتند و به ندای دلسوزانه و روشنگر آقا لیبیک گفتند، صمیمانه تشکر می‌کنم. بزرگ‌ترین عامل برای جذب مردم به پای صندوق‌های رأی، فرمایشات راهگشای ایشان بود که یکی - دو روز قبل از آن، به صورت جامع بیاناتی ارائه فرمودند و اهمیت انتخابات را روشن کردند. دشمنان انقلاب با همه حقه‌های امپراتوری خبیث خبری جهان که در اختیار جهان‌خواران است، از مدتی قبل کوشیدند مردم را از شرکت در انتخابات دلسرد کنند و القا کنند که شرکت در انتخابات چه فایده‌ای دارد؟ برای چه ما این کار را بکنیم؟ هرچه توانستند، کردند و این شجره خبیثه، واقعاً آرام ننشستند. سابقاً بعضی از رؤسای جمهوری آمریکا، صریحاً مردم را دعوت می‌کردند؛ اما دیگر دیدند که این دعوت آنها، به نفع تمام شد و مردم برعکس، بیشتر شرکت کردند؛ اما باز هم آنها دست از

مهندس پورایوانی، مدیر اداره مدیریت پروژه:

«پروژه جامع تفاسیر نور، یک مجموعه جامع قرآنی است که در بسترهای: دسکتاپ، وب و تلفن همراه در دسترس کاربران، پژوهشگران و قرآن‌پژوهان قرار گرفته است. مراحل آماده‌سازی نسخه چهارم جامع تفاسیر نور، از سال ۱۳۹۵ شروع شد و طیف وسیعی از همکاران ما در مرکز نور در تولید این نرم‌افزار مشارکت داشتند.»

آیت‌الله محمد محمدی گلپایگانی

«... خدا را سپاسگزارم که به من این توفیق را داد امروز در این ساعت، در محضر عزیزان، اساتید محترم و کسانی که در خدمت قرآن هستند باشم. عزیزان ما در مورد آثار و برکات این خدماتی که به قرآن شده و این جامع تفاسیر نور، به خیلی از جاها و کشورهای دیگر هم رفته است و استفاده می‌کنند، توضیح دادند. این، خیلی مهم است. باید درود بگوییم به حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای که سی و پنج سال پیش، چنین دستوری را صادر نمودند و پیش‌بینی‌ای که ایشان داشتند. باید این آیه را بخوانیم: «ألم تر کیف ضرب الله مثلاً كلمة طيبة كشجرة طيبة أصلها ثابت وفرعها في السماء تؤتي أكلها كل حين بإذن ربها.» این شجره

دشمنی برنداشتند. درهرحال، مردم به پای صندوق‌های رأی هجوم آوردند و برف و باران و سرما هم نتوانست مانع آنها باشد. شما مشاهده کردید در اقصانقاط این کشور در میان شیپارهای کوهستان‌های سر به فلک کشیده که مثلاً بیست خانوار روستایی هستند، حتی کسانی که رأی اولی بودند، با اشتیاق به پای صندوق رأی آمدند و رأی خودشان را دادند.

اینجا از باب تشکر باید عرض کنم که یکی از عوامل بسیار مهم در بسیج مردم برای شرکت در انتخابات و اجابت خواسته مقام رهبری، حوزه‌های علمیه و به‌خصوص حوزه علمیه قم بود. در این حوزه علمیه که مرکز بسیاری از برکات هست، به‌ویژه جامعه مدرسین، علما، اساتید، بزرگان و مراجع تقلید، مردم را تشویق کردند و مردم هم پیروی کردند. این، یک نکته بسیار مهم بود که شایسته قدردارنی است.

همچنین، در این انتخابات خوشبختانه مشکل امنیتی نداشتیم؛ با اینکه چند هزار صندوق رأی توزیع شده بود. این امر، خیلی قیمت و ارزش دارد؛ یعنی دشمن با همه تهدیدهایی که می‌کرد، نتوانست کاری انجام بدهد. هم خارج‌نشین‌های مزدور که شب و روز سمپاشی می‌کردند و هم خودفروخته‌های داخلی که قبله آنها به جای کعبه، در واشنگتن و لندن است، هرچه کردند، نتیجه‌ای نگرفتند.

انتخابات آزاد، یعنی اینکه به هرکس که می‌خواهید، آزادانه رأی بدهید. بنده که هشتادویک سال دارم، دوران پهلوی را به چشم دیدیم که اساساً انتخاباتی در کار نبود؛ مدت‌ها قبل از روز

رأی‌گیری، اسم آقای فلان چاپ می‌شد و به استانداری‌ها و فرمانداری‌ها فرستاده می‌شد که این آقا باید وکیل بشود یا نماینده مجلس باشد و این‌طوری فلان آقا مثلاً نماینده مجلس می‌شد. یکی از کانال‌های مهمی که باید اینها را تأیید هم می‌کرد، سفارت انگلیس، آمریکا و گاهی هم شوروی [سابق] بود؛ یعنی تا آنها تأیید نمی‌کردند، هرگز کسی انتخاب نمی‌شد. دیگر کسی که این‌طوری وارد مجلس یا جای دیگر می‌شد، معلوم است که چه می‌کند. دولت و وزیر برخاسته از این مجلس، معلوم بود که چه بود.

اینها همگی عبرت است. شما نگاه کنید، انقلاب ما در سال ۱۳۵۷ پیروز شد و با فاصله بسیار کمی، یعنی چهل وچند روز بعد، در ۱۲ فروردین، از مردم نظر خواستند که چطور حکومتی را می‌خواهید و آنها هم نزدیک به صددرصد به جمهوری اسلامی رأی دادند. در طول تاریخ، چنین چیزی را سراغ نداریم.

بعد از پیروزی انقلاب کبیر فرانسه، گردن چهارصد نفر از مخالفان را با گیوتین زدند و چقدر از مردم را کشتند و یا در شوروی وقتی انقلاب شد و در هفدهم اکتبر لنین پیروز شد، میلیون‌ها نفر را کشت و یا استالین بسیاری را به دریا ریخت و خیلی از مسلمان‌ها به ایران پناه آوردند. بیرحمانه، مخالفان را می‌کشتند و می‌زدند و نابود می‌کردند؛ اما در ایران این‌چنین نبوده و نیست. شما آزادید حرف خودتان را بزنید و هرچه می‌خواهید بگویید؛ البته رهبری‌های پیامبرگونه مرحوم امام خمینی، بنیان‌گذار این نظام مقدس کار خودش را کرد. ایشان فرمود: من به جمهوری اسلامی رأی می‌دهم؛ نه یک کلمه کم، نه یک کلمه زیاد... مردم هم که عاشق امام بودند، همان را خواستند. بعد از پیروزی انقلاب، چندین

نرم‌افزار جامع تفاسیر نسخه چهار، دارای ۹۰۳ عنوان کتاب در ۳۵۶۴ جلد است که با دسته‌بندی‌های گوناگونی مثل: ترجمه‌های قرآن، تفاسیر ترتیبی، تفاسیر موضوعی، منابع علوم قرآنی، پرسمان‌ها و فرهنگ‌نامه‌های قرآنی آمده است. ۱۳۷ عنوان ترجمه در این برنامه داریم؛ شامل ۷۷ عنوان به زبان فارسی و ۶۰ عنوان به زبان‌های خارجی و غیرفارسی که به ۳۳ زبان دنیا ارائه شده است. در قسمت قرائت قرآن، ۲۸ تلاوت قرآن را داریم؛ شامل: ترتیل، تحقیق و تحدیر به همراه ۴ ترجمه گویا (سه ترجمه فارسی و یک ترجمه انگلیسی)

انتخابات اتفاق افتاده است. بحمدالله، قدرت این نظام مقدس در حدی است که کسی جرئت نمی‌کند نگاه چپ به این کشور بکند. این، خیلی ارزش دارد... ما قبلاً کجا بودیم و الآن کجا هستیم. برادران عزیز، بزرگان و سروران من، اینها را برای مردم بیان کنید. باید حقایق را گفت، دشمن را باید به آنها شناساند، دوست را هم باید شناساند. الآن کار ما به جایی رسیده که ابرقدرتی که خودش صاحب بمب اتم است، دست نیازش را طرف ما دراز کرده است. بحمدالله، کارهای اساسی و زیربنایی در این کشور انجام می‌شود. من نمی‌خواهم بگویم همه مشکلات حل شده است؛ ابدأ چنین نیست. مردم از نظر معیشت، در مضیقه هستند؛ حق هم دارند؛ ولی حاضر نیستند نظامشان را رها کنند...

مردم آماده هستند، آنچه را رهبر دلسوزشان، این هدیه الهی بعد از امام راحل، بخواهد، انجام دهند. خداوند عمر ایشان را طولانی‌تر کند. ما وظیفه داریم در مواقع حساس، آن وقتی که با خدای خودمان خلوت می‌کنیم، برای ایشان و توفیقات ایشان دعا کنیم؛ ایشان عمود این خیمه است... من از نزدیک شاهد هستم که ایشان حقیقتاً بیش از ظرفیت خود دارند کار می‌کنند. ماها که آنجا هستیم، می‌دویم، اما آن‌طور که باید [به ایشان] نمی‌رسیم. خب، چنین عزیزی، چنین آقایی و چنین رهبری را اصلاً دنیا سراغ ندارد.

اگر مردم غزه این‌طور مقاومت می‌کنند و جان خودشان و عزیزانشان را فدا می‌کنند، این مقاومت از کجا الهام گرفته است؟ ... [متأسفانه]، یکی از مسائلی که اینها روزانه گرفتارش هستند، گرسنگی است. مردم آنجا، کودکان آنجا، علفخوار شده‌اند... آن وقت این صهیونیست‌ها در دنیا یک هولوکاستی را - که معلوم نیست راست است یا نه - این‌طور علم کردند؛ اینکه چندین سال قبل، در زمان جنگ جهانی دوم، هیتلر عده‌ای از اینها را آتش زده است و مثلاً جنایت کرده، جرم کرده و حقوق بشر زیر پا گذاشته شده است؛ اما خودشان ده‌ها هزار نفر را دارند [در غزه] می‌کشند، اینجا خفه‌خون گرفتند. چرا حرف نمی‌زنند؟ آیا این مردم غزه، بشر نیستند؟ [مگر] کودکان و زنانشان چه کردند؟ ان‌شاءالله روزی را ببینیم که از این عنصر ناپاک پلید، اثری در جهان نباشد.

در آخر، اشاره کنم که وقتی می‌خواستیم با آقا خداحافظی کنیم و خدمت شما برسیم، ایشان فرمودند: «سلام گرم مرا به همه آقایان برسانید.» من حامل سلام حضرت آقا به همه شما هستم. علاوه بر این، فرمودند: از ایشان بابت زحماتی که کشیدند و می‌کشند، تشکر کنید.» این، خیلی برای شما عزیزان قیمت دارد... از همه شما آقایان و عزیزی که برای عرایض من حوصله کردید، تشکر می‌کنم... پروردگار عالم، به این بنده عاجز عنایتی کرده و من را

در نسخه چهارم نرم‌افزار جامع تفاسیر نور، از ظرفیت هوش مصنوعی و فناوری‌های جدید استفاده شده که در اینجا به سه نمونه از آنها اشاره می‌کنم: یکی از این قابلیت‌ها، موتور تحلیلگر صرفی کلمات عربی است که در کارپوشه معجم صرفی یا اعراب قرآن، از این موتور استفاده شده و تقریباً بیش از ۲۰ ویژگی صرفی مختلف به‌ازای هر کلمه شناسایی و توسط کاربر انسانی بازبینی و تأیید نهایی شده است

در خدمت این بزرگوار قرار داده است. الآن چهل‌وخورده‌ای سال هست که در خدمت ایشان هستم و همیشه مورد لطف و عنایت ایشان بودم... از خدا می‌خواهم که ان‌شاءالله عاقبت همه ما ختم به خیر بشود.»

سخن پایانی

در پایان این مراسم، با حضور آیت‌الله محمدی گلپایگانی، آیت‌الله حسینی بوشهری (ریاست محترم جامعه مدرسین حوزه علمیه)، آیت‌الله محمدی عراقی، حجت‌الاسلام والمسلمین استاد اجاق‌نژاد، دکتر آقامیری استاندار قم و حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر بهرامی و عموم علاقه‌مندان، محققان و اساتید، از نرم‌افزار جامع تفاسیر نور - نسخه ۴ رونمایی گردید. ■